

Nowe stanowisko *Teucrium scordium* L. na Dolnym Śląsku

A new locality of *Teucrium scordium* L. in Lower Silesia (south-western Poland)

EWA STEFAŃSKA

E. Stefańska, Zakład Bioróżnorodności i Ochrony Szaty Roślinnej, Instytut Biologii Roślin, Uniwersytet Wrocławski, ul. Kanonia 6/8, 50-328 Wrocław; e-mail: stefla@biol.uni.wroc.pl

ABSTRACT: The paper presents a new locality of *Teucrium scordium* L. found in Lower Silesia. This is a rare species in the south-western part of Poland. The new locality was found in an abandoned meadow close to a forest near Brzozowiec – a small village in Opole region. The species finds suitable conditions there.

KEY WORDS: *Teucrium scordium* L., rare species, Lower Silesia

W Polsce występuje 5 gatunków z rodzaju *Teucrium*: *T. botrys* L., *T. chamaedrys* L., *T. montanum* L., *T. scorodonia* L. i *T. scordium* L. (Mirek i in. 1995). Najczęściej spotykany jest ten ostatni – ma on stosunkowo liczne, rozproszone stanowiska w środkowej części niżu, jednak na Dolnym Śląsku jest rzadki (Grzybek 1969, Zajac A., Zajac M. 2001).

T. scordium to bylina z rodziny *Lamiaceae*, o kłęczu wytwarzającym ulistnione rozłogi i charakterystycznej, czosnkowej woni. Jest to roślina bladozielona, krótko owłosiona, o wysokości od 15 do 60 cm. Liście są siedzące, podługowate, tępe, ku nasadzie czasem nieco zwężone, o brzegu karbowanym lub ząbkowanym. Kwiaty zebrane są w oddalone od siebie 2–6-kwiatowe nibyokółki. Przysadki są dłuższe od kwiatów. Kielich ma kształt dzwonkowaty, jest miętko owłosiony, w dole rozdęty i posiada 5 kończystych ząbków. Dwuwargowa korona ma barwę jasnopurpurową, osiąga wielkość 8–10 mm i jest dwa razy dłuższa od kielicha. Warga dolna, dzięki zrośnięciu z łatkami wargi górnej, jest pozornie 5-łatkowa. Owocem jest rozłupnia, której rozłupki mają długość ok. 1 mm i są siatkowato dołkowane.

T. scordium kwitnie w lipcu i sierpniu. Jest hemikryptofitem. Występuje nad brzegami wód, na mokradłach, bagnistych łąkach i w łęgach, w miejscach umiarkowanie ciepłych – słonecznych lub okresowo zacienianych, na siedliskach eutroficznych, o pH od 5,5 do ponad 6,6 (Mowszowicz 1985, Szafer i in. 1986, Rutkowski

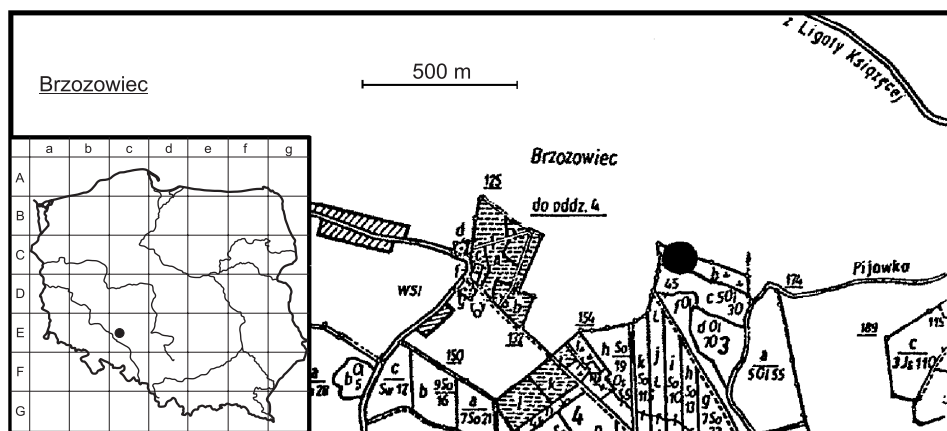
1998). Preferuje gleby mokre, piaszczysto-gliniaste, gliniasto-piaszczyste i gliniaste, z dużym udziałem szkieletu, mineralno-próchnicze lub torfiaste ze znacznym udziałem części mineralnych (Zarzycki 1984).

Ziele ożanki czosnkowej (*Herba Teucrii scordii*, *Herba Scordii vulgaris*) posiada właściwości lecznicze; stosowano je w lecznictwie ludowym jako środek przeciwkrwotoczny, wzmacniający i przeciwbiegunkowy (Mowszowicz 1985).

Nowe stanowisko ożanki czosnkowej znajduje się na terenie gminy Namysłów w województwie opolskim, na wschód od wsi Brzozowiec (ryc. 1), w kwadracie ATPOL CE62. Najbliższe stanowiska *T. scordium* w stosunku do odnalezionego są zlokalizowane w okolicach wsi: Chrzęstawa Wielka w powiecie wrocławskim (w odległości ok. 25 km), Karszówek w powiecie strzelińskim (w odległości ok. 40 km) oraz Łędziny w powiecie opolskim (w odległości około 45 km – Grzybek 1969).

Nowe stanowisko położone jest na nieużytkowanej łące, w niewielkim, podmokłym obniżeniu terenu, tuż przy ścianie lasu o ekspozycji północnej. Populacja *T. scordium* zajmuje powierzchnię około 20 m² i osiąga 30% pokrycia. Gatunkowi temu towarzyszą następujące rośliny naczyniowe: *Aegopodium podagraria*, *Alopecurus pratensis*, *Calamagrostis epigejos*, *Caltha palustris*, *Carex acuta*, *Cirsium arvense*, *C. oleraceum*, *C. rivulare*, *Deschampsia caespitosa*, *Equisetum arvense*, *E. pratense*, *Filipendula ulmaria*, *Galium uliginosum*, *Inula britannica*, *Juncus effusus*, *Lotus uliginosus*, *Lychnis flos-cuculi*, *Lysimachia nummularia*, *Lythrum salicaria*, *Phalaris arundinacea*, *Poa trivialis*, *Ranunculus repens* i *Selinum carvifolia*.

T. scordium zostało znalezione we wrześniu 2000 r.; stwierdzono je również w lipcu 2001 r. Zagrożeniem dla populacji może być zmiana stosunków wodnych, gospodarka leśna, a także postępująca sukcesja na nieużytkowanych łąkach. Materiał zielnikowy złożono w zielniku Zakładu Systematyki i Fitosocjologii Instytutu Biologii Roślin Uniwersytetu Wrocławskiego.

Ryc. 1. Położenie nowego stanowiska *Teucrium scordium*
Fig. 1. Position of the new locality of *Teucrium scordium*

Literatura

- GRZYBEK J. 1969. Występowanie gatunków rodzaju *Teucrium* L. w Polsce i krajach ościennych. – *Fragm. Flor. Geobot.* **15.2**: 153–171.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A., ZAJĄC M. 1995. Vascular plants of Poland – a checklist. – *Polish Bot. Studies, Guidebook Series* **15**: 1–303.
- MOWSZOWICZ J. 1985. Przewodnik do oznaczania krajowych roślin zielarskich. – PWRiL, Warszawa, 356 ss.
- RUTKOWSKI L. 1998. Klucz do oznaczania roślin naczyniowych Polski Niżowej. – PWN, Warszawa, 389 ss.
- SZAFER W., Kulczyński S., PAWŁOWSKI B. 1986. Rośliny polskie. – PWN, Warszawa, XXXI+1020 ss.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. – Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 548 ss.
- ZARZYCKI K. 1984. Ekologiczne liczby wskaźnikowe roślin naczyniowych Polski. – Instytut Botaniki PAN, Kraków, 42 ss.

Summary

There are many localities of *Teucrium scordium* in the middle part of the Polish lowland, but this is a rare species in Lower Silesia. An new locality was found near Brzozowiec – a small village in Opole region where *T. scordium* grows in an abandoned meadow close to a forest. Although the population is small, it finds favourable conditions there. A change of water conditions, forest management and secondary succession create a threat to the existence of this population.

Wpłynęło: 28.05.2002; przyjęto do druku: 21.09.2004